

Петар ВАСИЛЕВ

РАЗВИЕНОСТ НА ДРВНАТА ИНДУСТРИЈА ВО СР МАКЕДОНИЈА

ВОВЕД

Развиеноста на дрвната индустрија може да се оцени со помошта на повеќе показатели но, сепак, бројот на вработените, инвестиционите вложувања изразени преку вредноста на инвестиционите средства или преку инсталираната погонска сила на машините и моторите и големината на производството изразено било како физички обем или вредносно, се показатели низ кои, најверојатно, може да се согледа вистинската состојба.

Во нашите истражувања ќе се задржиме на показателите: број на вработени и инсталирана погонска сила на моторите и машините.

Заради пореално согледување на состојбата на развиеноста на дрвната индустрија, ќе ја анализираме како во однос на вкупната вредност на одделните показатели, така и во однос на нивната вредност сведена на 1000 жители и по 1 вработен.

1. ПРЕДМЕТ, МЕТОД И ЦЕЛ НА ПРОУЧУВАЊАТА

Како што истакнавме во воведот, предмет на нашите проучувања се бројот на вработените и инсталираната погонска сила на моторите и машините во дрвната индустрија на СР Македонија.

Заради пореална оценка на развиеноста на дрвната индустрија во СР Македонија, ја споредивме со развиеноста на дрвната индустрија во другите социјалистички републики и автономни покраини. Исто така, заради споредба, ќе прикажеме и податоци за развиеноста на индустријата и рударството воопшто. Проучувањата го опфаќаат периодот 1971—1981 година.

Податоците за бројот на жителите, бројот на вработените, како и за инсталираната погонска сила на моторите и машините земени се од статистички годишници на СФР Југославија и СР Македонија.

При анализата на податоците ги користевме методите на споредување, индексните бројки и просечните годишни стапки.

Целта на проучувањата беше да ја согледаме развиеноста на дрвната индустрија во СР Македонија, а и во другите територијални единици, како стопански подрачја, во рамките на СФР Југославија. Сето ова, пак, треба да упати на понатамошни анализи за разоткривање на причините кои ја условуваат таквата развиеност, а ,воедно, и за изнаоѓање мерки кои треба понатаму да се преземаат заради подигање на нивото на развиеноста на дрвната индустрија.

2. БРОЈ НА ЖИТЕЛИ И ВРАБОТЕНИ ВО ДРВНАТА ИНДУСТРИЈА

Во СФР Југославија бројот на жителите во 1971 година изнесува 20,523.000 жители, додека, пак, бројот на жителите истата година во СР Македонија изнесува 1,647.000 жители.

Бројот на жителите, како и бројот на вработените во дрвната индустрија и во индустријата и рударството по социјалистички републики и автономните покрани прикажани се во табела 1.

Број на жители и вработени во дрвната индустрија и индустријата и рударството во 1971 година

Табела 1

СР, САП	Број на жители		Број на вработен4			
			Дрвнa индустр.		Индуст. и рудар.	
	—000—	%	—000—	%	—000—	%
Словенија	1.727,1	8,4	27,5	20,3	358,4	16,9
Хрватска	4.426,2	21,6	33,3	24,6	367,7	24,0
Србија без покраини	5.250,4	25,6	17,5	13,0	388,7	25,4
Босна и Херцеговина	3.746,1	18,2	36,2	26,8	217,1	14,2
Црна Гора	529,6	2,6	3,7	2,7	26,7	1,7
Македонија	1.647,3	8,0	7,7	5,7	94,0	6,1
Војводина	1.952,5	9,5	7,4	5,5	139,1	9,1
Косово	1.243,7	6,1	1,9	1,4	39,1	2,6
Југославија	20.523,9	100,0	135,2	100,0	1.530,8	100,0

Споредувајќи ги податоците во табела 1 може да се види дека по бројот на жителите СР Македонија во вкупниот број на жители на СФР Југославија учествува со 8,0%. Помал број жители имаат само СР Црна Гора и САП Косово.

Во однос, пак, на вкупниот број на вработени во дрвната индустрија, СР Македонија со 7700 работници учествува со 5,7%. Помал број вработени во дрвната индустрија има С Црна Гора (3.700 вработени или 2,7%), САП Војводина (7.400 вработени или 5,5%) и САП Косово (1.900 вработени или 1,4%).

Во однос на бројот на вработените во индустријата и рударството положбата е исто како и во однос на учеството во вкупниот број жители. Така, СР Македонија со 94.000 вработени, што претставува 6,4% во однос на вкупниот број вработени во индустријата и рударството на СФР Југославија, се наоѓа само пред СР Црна Гора и САП Косово.

Ако ги споредиме процентуално односите на бројот на жителите и бројот на вработените во дрвната индустрија, како и нивниот однос спрема процентуалното учество на бројот на вработените во индустријата и рударството, ќе забележиме дека дрвната индустрија во САП Косово (6,1 : 1,4 : 2,6%), СР Србија без покраините (25,6 : 13,0 : 25,4%), САП Војводина (9,5 : 5,5 : 9,1%) и СР Македонија (1,0 : 5,7 : 6,1%) во 1971 година е недоволно развиена наспрема развиеноста во другите републики, а особено спрема СР Словенија, каде што овој однос изнесува 8,4 : 20,3 : 16,9%.

Редоследот на развиеноста на дрвната индустрија по одделните републики и автономни покраини најдобро може да се согледа ако бројот на вработените го сведеме на 1000 жители (табела 2).

Вработени во дрвната индустрија на 1000 жители во 1971 г.

Табела 2

СР, САП	Број вработени на 1000 жители	
	Дрвна индустрија	Индуст. и рудар.
Словенија	15,9	149,6
Хрватска	7,5	83,1
Србија, без покраини	3,3	74,0
Босна и Херцеговина	9,7	58,0
Црна Гора	7,0	50,7
Македонија	4,7	57,1
Војводина	3,8	71,2
Косово	1,5	31,4
Југославија	6,6	74,6

Табела 2 јасно се гледа дека по бројот на вработените на 1000 жители најмалку е развиена дрвната индустрија во САП Косово (1,5), СР Србија без покраините (3,3), САП војводина (3,8) и во СР Македонија (4,7). Во другите републики е значително на повисоко ниво и тоа особено важи за СР Словенија, каде што бројот на вработените на 1000 жители во однос на САП Косово е поголем за 10,6 пати, а во однос на СР Македонија за 3,4 пати.

Интересно е да се забележи дека во СР Црна Гора на 1000 жители доѓаат 7 вработени во дрвната индустрија и во тој поглед е далеку над споменатите републики и покраини, а е доста блиску до СР Хрватска, иако таа во однос на суровинската база значително заостанува.

Од податоците прикажани во табела 3, а кои се однесуваат на состојбата во 1981 година, може да се забележи дека дошло до извесни промени како во однос на бројот на жителите, така и во однос на бројот на вработените.

Така, додека во сите социјалистички републики процентуалното учество на бројот на жителите во вкупниот број жители во СФР Југославија останува на приближно исто ниво, а во САП Војводина има и намалување, во СР Македонија и САП Косово ова учество е зголемено, што значи дека тука имаме и најголемо зголемување на бројот на жителите во однос на 1971 година.

Во исто време насекаде имаме зголемување и на бројот на вработените во дрвната индустрија, но со најголема просечна годишна стапка расте во СР Србија без покраините 5,2 и во САП Војводина со 5,1. Поради ова, и поради несоодветниот пораст на бројот на жителите и бројот на вработените, редоследот на развиеноста на дрвната индустрија во 1981 година е нешто изменет. Ова најдобро е видливо од податоците изнесени во табела 4.

Значи, во 1981 година и понатаму, според бројот на вработените на 1000 жители, најмалку е развиена дрвната индустрија во САП Косово (1,8 вработени 1000 жители), СР Македонија (4,9), СР Србија без покраините (5,1) и САП Војводина (6,0). Во другите социјалистички републики задржан е редоследот од 1971 година и, исто така, развиеноста на дрвната индустрија е на значително повисоко ниво.

Број на жители и вработени во дрвната индустрија и индустријата и рударството во 1981 година

Табела 3

СР, и САП	Број на		Број на вработени			
	жители		Дрвна индуст.		Индуст. и рудар.	
	—000—	%	—000—	%	—000—	%
Словенија	1.891,9	8,4	34,9	18,5	350,6	15,6
Хрватска	4.601,5	20,5	45,2	23,8	504,0	22,5
Србија без покраини	5.694,5	25,4	29,1	15,3	563,3	25,1
Босна и Херцеговина	4.124,3	18,4	51,5	27,1	348,5	15,5
Црна Гора	584,3	2,6	4,6	2,4	38,8	1,7
Македонија	1.909,1	8,5	9,4	5,0	163,1	7,4
Војводина	2.034,7	9,1	12,2	6,4	211,3	9,4
Косово	1.584,4	7,1	2,8	1,5	62,7	2,8
Југославија	22.424,7	100,0	189,7	100,0	2.242,3	100,0

Вработени во дрвната индустрија на 1000 жители во 1981 година
Главата на рака!

Табела 4

СР, САП	Број на вработени на 1000 жители	
	Дрвна индустрија	Индуст. и рударс.
Словенија	18,4	185,3
Хрватска	5,8	109,5
Србија без покраини	5,1	98,9
Босна и Херцеговина	12,5	84,5
Црна Гора	7,9	66,4
Македонија	4,9	85,4
Војводина	6,0	103,8
Косово	1,8	39,6
Југославија	8,5	100,0

3. ИНСТАЛИРАНА ПОГОНСКА СИЛА НА МАШИНИТЕ И МОТОРИТЕ

Инсталираната погонска сила на машините и моторите претставува еден од најсигурните показатели за развиењето на дрвната индустрија во дадено стопанско подрачје, бидејќи преку неа, на индиректен начин се изразува и големината на инвестиционите вложувања. Имено, познато е дека 1 KW инсталирана погонска сила практично може да замени жива работна сила што ја поседуваат околу 10 луѓе.*

Во дрвната индустрија на СФР Југославија во 1971 година биле инсталирани погонски машини и мотори со вкупна сила од 263 MW. Во исто време, во СР Македонија инсталираната погонска сила на машините и моторите изнесува 12 MW или околу 4,6% од вкупната погонска сила инсталирана во дрвната индустрија на СФР Југославија. Помала инсталирана погонска сила на машините и моторите имаат само дрвната индустрија во СР Црна Гора и САП Косово.

Скоро иста е положбата со големината на инсталираната погонска сила на машините и моторите во индустријата и рударството. Имено, СР Македонија со 355 MW во вкупната инсталирана погонска сила на индустријата и рударството на СФР Југославија учествува со 6,9%, а помало учество од неа во 1971 година оствариле само индустријата и рударството на САП Косово — 3,2% и СР Црна Гора со само 2,0%.

Инсталираната погонска сила на машините и моторите во дрвната индустрија по одделни републики и покраини во 1971 година е прикажана во табела 5.

* Вукан Дешић, Методe научне организације рада, Београд 1956.

Инсталирана погонска сила на машините и моторите во 1971 година

Табела 5

СР, САП	Дрвна индустрија		Индуст. и рударст.	
	MW	%	MW	%
Словенија	76	28,9	1032	19,9
Хрватска	59	22,4	1147	22,1
Србија без покраини	30	11,4	1093	21,1
Босна и Церцеговина	57	21,7	839	16,2
Црна Гора	11	4,2	104	2,0
Македонија	12	4,6	355	6,9
Војводина	14	5,3	444	8,6
Косово	4	1,5	164	3,2
Југославија	263	100,0	5178	100,0

Инсталирана погонска сила на машините и моторите на 100 жители и по 1 вработен во 1971 година

Табела 6

СР, САП	На 1000 жители доаѓа KW во		на 1 вработен доаѓа KW во	
	Дрвна индуст.	Индуст. руд.	Дрв. ин.	Инд. руд.
Словенија	44,0	597,5	2,7	4,0
Хрватска	13,3	259,1	1,8	3,1
Србија без покраини	5,7	208,2	1,7	2,8
Босна и Херцеговина	15,2	224,0	1,6	3,9
Црна Гора	20,8	196,4	3,0	3,9
Македонија	7,3	215,5	1,6	3,8
Војводина	7,2	227,4	1,9	3,2
Косово	3,2	131,9	2,1	4,2
Југославија	12,8	252,3	1,9	3,4

Процентуалните односи меѓу бројот на жителите и инсталираната погонска сила на машините и моторите во дрвната индустрија и индустријата и рударството, исто така, се доста нерамномерни и неповолни во САП Косово 6,1 : 1,5 : 3,2%, СР Србија 25,6 : 11,4 : 21,1%, САП Војводина 9,5 : 5,3 : 8,6% и во СР Македонија 8,0 : 4,6 : 6,9%, наспроти нерамномерните, и за разлика од претходните, многу поволни односи во СР Словенија 8,4 : 28,9 : 19,9%, СР Црна Гора 2,6 : 4,2 : 2,0%, СР Босна и Херцеговина 18,2 : 21,7 : 16,2% и СР Хрватска 21,6 : 22,4 : 22,1%.

Редоследот на развиеноста на дрвната индустрија по одделните републики и покраини најдобро може да се согледа ако инсталираната погонска сила ја сведеме на 1000 жители (табела 6).

Во тој случај во 1971 година најслабо е развиена дрвната индустрија во САП Косово (3,2 KW), СР Србија без покраините (5,7 KW), САП Војводина (7,2 KW) и СР Македонија (7,3 KW). Во другите републики развиеноста на дрвната индустрија е знатно подобра, а најдобра е во СР Словенија, каде што на 1000 жители доаѓа по 44 KW, што во однос на САП Косово е подобро за 10,6 пати, а во однос на СР Македонија за околу 6 пати.

Според степенот, пак, на механизираноста на дрвната индустрија, кој се изразува преку инсталираната погонска сила по еден вработен, во 1971 година се забележува (табела 6) дека дрвната индустрија на САП Косово со 2,1 KW/вработен и САП Војводина со 1,9 KW/вработен се котираат доста високо, и тоа пред СР Хрватска, која има 1,8 KW/вработен и СР Босна и Херцеговина која со 1,6 KW/вработен, колку што има и во дрвната индустрија на СР Македонија, е на последно место.

Од предното јасно се гледа диспропорцијата која постои меѓу степенот на развиеноста и степенот на механизираноста во одделните стопански подрачја. Причините за појавата на ваквата диспропорција заслужуваат посебни анализи и проучувања, а со цел да се отстранат или што повеќе да се приближат степенот на развиеноста и степенот на механизираноста, водејќи сметка пред сè за суровинската база и нејзиното оптоварување со потребите на дрвната индустрија, а и за бројот на жителите и пазарот, како потрошувачи на производите од дрвната индустрија.

Во поглед на редоследот на развиеноста на дрвната индустрија во 1971 година, како според бројот на вработените во дрвната индустрија на 1000 жители, така и според инсталираната погонска сила на моторите и машините на 1000 жители, нема скоро никакви промени. Имено и во двата случаја најголема развиеност има дрвната индустрија во СР Словенија, најслаба во САП Косово, а дрвната индустрија на СР Македонија е на петто место.

Во 1981 година инсталираната погонска сила на машините и моторите во дрвната индустрија на СФР Југославија се зголемила во однос на онаа во 1971 година, од 263 MW на 710,9 MW или индекс 270,3 или растела со просечна годишна стапка од 10,4. Во исто време во дрвната индустрија на СР Македонија таа се зголемила од 12 MW на 26,2 MW или за индекс 218,3 или просечно годишно растела со стапка од 8,1 (табела 7). Во овој период најголем скок во однос на инсталираната погонска сила се забележува во дрвната индустрија на СР Босна и Херцеговина и тоа од 370,2% односно просечната годишна стапка на порастот изнесува 14,0 и СР Србија — без покраините каде што имаме пораст од 326,3% и просечно годишна стапка од 12,6.

Инсталирана погонска сила на машините и моторите во 1981 година

Табела 7

СР, САП	Дрона индустрија		Инеустирија и рударст.	
	MW	%	MW	%
Словенија	176,8	24,8	1964	17,5
Хрватска	140,5	19,7	2219	19,9
Србија без покраини	97,9	13,8	2466	22,0
Босна и Херцеговија	211,0	29,7	2010	17,9
Црна Гора	20,5	2,9	263	2,3
Македонија	26,2	3,7	800	7,1
Војводина	30,3	4,3	971	8,7
Косово	7,7	1,1	529	4,7
Југославија	710,9	100,0	11221	100,0

Инсталирана погонска сила на машините и моторите на 1000 жители и по 1 вработен во 1981 година

Табела 8

С.Р — САП	На 1000 жители доаѓа		На 1 вработен доаѓа	
	KW во		KW во	
	Дрвна инд.	Индус. и руд.	Дрв. инд.	Инд. и руд.
Словенија	93,4	1.038,1	5,1	5,6
Хрватска	30,5	482,0	3,1	4,4
Србија без покраини	17,2	433,0	3,4	4,4
Босна и Херцеговина	51,2	487,4	4,1	5,8
Црна Гора	35,1	450,1	4,5	6,8
Македонија	13,7	419,0	2,8	4,9
Војводина	14,9	477,2	2,5	4,6
Косово	4,9	333,9	2,8	8,4
Југославија	31,7	500,4	3,7	5,0

Но, ваквата анализа може да нè упати на погрешен заклучок во однос на развиеноста на дрвната индустрија, бидејќи треба истовремено да се анализира и бројот на жителите, а и бројот на вработените во дадените стопански подрачја. Така, имајќи ги предвид овие факти, доаѓаме до постојниот вистински редослед на развиеноста на дрвната индустрија по одделните социјалистички републики и автономни покраини, во 1981 година прикажан во табела број 8.

Во однос на 1971 година во 1981 година и понатаму СР Словенија, СР Босна и Херцеговина, СР Црна Гора и СР Хрватска, како по процентуалните односи меѓу бројот на жителите и инсталираната погонска сила на машините и моторите во дрвната индустрија и индустријата и рударството, од една страна, и инсталираната погонска сила во дрвната индустрија сведена

на 1000 жители, од друга страна, имаат најјако развиена дрвна индустрија. Најслабо развиена, според овие мерила, е дрвната индустрија во САП Косово (како и во 1971 година), потоа доаѓа СР Македонија, која во однос на 1971 година од петто место паѓа на семо и на нејзино место (петто) сега доаѓа дрвната индустрија на СР Србија — без покраините, а на шесто место и понатаму е дрвната индустрија на САП Војводина.

Според степенот, пак, на механизираноста во 1981 година, во однос на 1971 година, има битни промени. Имено, во 1981 година диспропорцијата меѓу степенот на развиеноста и степенот на механизираноста, за разлика од онаа во 1971 година, во поодделните стопански опдрачја е минимализирана и се движи во рамките на реалните отстапувања.

Така, аналогно на степенот на развиеноста и по степенот на механизираноста на последно место се дрвната индустрија во САП Војводина 2,5 KW/вработен, СР Македонија и САП Војводина со по 2,8 KW/вработен, додека дрвната индустрија на СР Словенија со инсталирана погонска сила од 5,1 KW/вработен има највисок степен на механизираност.

4. ЗАКЛУЧОЦИ

Врз основа на прикажаните податоци и дискусијата во врска со нив, за развиеноста на дрвната индустрија во СР Македонија и другите републики и покраини би можело да се извлече следниот општ заклучок.

Според процентуалните односи на бројот на жителите, бројот на вработените во дрвната индустрија и бројот на вработените во индустријата и рударството, како и според бројот на сила на машините и моторите во дрвната индустрија сведена на 1000 жители, и во 1971 и во 1981 година имаме наполно идентична состојба. Имено, и во двете анализирани години јасно се диференцираат едни исти стопански подрачја во кои дрвната индустрија е недоволно развиена, а тоа се САП Косово, СР Македонија, и стопански подрачја, во кои, за разлика од претходните, дрвната индустрија е далеку поповолно развиена СР Црна Гора, СР Хрватска, СР Босна и Херцеговина и СР Словенија.

Што се однесува, пак, за степенот на механизираноста (инсталирана погонска сила по еден вработен) во 1971 година тој е највисок во СР Црна Гора (3,0 KW/вработен) и СР Словенија (2,7 KW/вработен), а најнизок во СР Македонија и СР Босна и Херцеговина (по 1,6 KW/вработен). Во 1981 година и понатаму највисок степен на механизираност има дрвната индустрија на СР Словенија (5,1 KW/вработен) и СР Црна Гора (4,5 KW/вработен), а најнизок СР Македонија и САП Косово со по 2,8 KW/вработен и САП Војводина со 2,5 KW/вработен.

На крајот би сакале да укажеме дека неповолните односи во состојбата на дрвната индустрија во одделните стопански подрачја негативно влијаат и врз развитокот на другите индустриски гранки поради што императивно се наметнува потребата од изнаоѓање на причините за таквата состојба и преземање соодветни мерки за нивно отстранување.

ЛИТЕРАТУРА

1. Василев, П.: Предавања од „Проектирање на ДИ Погони“.
2. Вујичић, Л. (1962): „Проектирање предузећа за прераду дрвета“, Београд.
3. Дешић, В. (1956): Методe научне организације рада, Београд.
4. Милојковић Д. и други (1974): Таблице за израчунавање стопа раста, Београд.
5. Статистички Годишњак на СФРЈ 1972, 1974 и 1983 год.
6. Статистички Годишњак на СРМ 1972, 1974 и 1983 год.

S U M M A R Y

THE DEGREE OF PROGRESS OF THE WOOD AND TIMBER INDUSTRY IN THE SOCIALIST REPUBLIC OF MACEDONIA

P. Vasilev

In this paper the author on the basis of the data about the number of the inhabitants, the number of the employees and the installed motive power of the machines and engines, taking into consideration both their absolute and their relative values, ascertains the degree of progress and the degree of mechanization of the wood and timber industry in the Socialist Republics and Autonomous Provinces as economic regions within Socialist Federative Republic of Yugoslavia.

The author summarises that the wood and timber industry in the Socialist Autonomous Province of Kosovo, Socialist Republic of Macedonia, Socialist Autonomous Province of Vojvodina and in the Socialist Republic of Serbia — without the Provinces, is insufficiently developed and has a significantly lower degree of mechanization in comparison to the degrees of progress and mechanization of the wood and timber industry in the other Socialist Republics specially in the Socialist Republic of Slovenia.